

זאת - מכתב

פרשת בשלח / שידת ים

(7)

"ויהי בשלח פרעה את העם". במדרשי [שםות רבה פרשה כ ג] מובא על כך שפְרָעָה לא הסתפק בשליחת בני ישראל מארצו, אלא הוציא וליוהו אותם, דרך כבוד. כתיב וייחי בשלח פרעה... מלמד שהיה פרעה מלוהו אותם... ואז שלוח האמור כאן אלא לוייה, שנאמר ואברהם הולך עמו לשלוחם". צריך להבין מהו משמעות הלוייה של פרעה, הלא ברור הדבר שהוא לא התכוון לקיים בהם את 'מצוות לוייה' הנוגנת באורה, כלל ישראל לא היו אורחים שלו והוא מצדיו גם כן לבטח לא הקפיד בהלכה זו.

עוד יש לעיין, שדברים אלו סותרים לכואורה את הנאמר לעיל, בפרשנת בא, שם משמע שפְרָעָה גירש את בני ישראל, ובוודאי שלא לוייה אותם והתייחס להליךם בכבוד. לפניו מכת בכורות נאמר [פרק יא פסוק א]: "ויאמר ה' אל משה עוד נגע אחד אביה על פרעה ועל מצרים, אחרי בן ישלח אתכם מזוה, בשלחו כליה גרש אתכם מזוה". וכן אח"כ [פרק יב פסוק לא] כאשר הוציאים בפועל נאמר: "ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו צאו מתחור עמי" וגuru, "ויתחזק מצרים על העם למהר לשלוחם מן הארץ" וגuru, אין כל אזכור לוייה שפְרָעָה עורך להם, ובפשטות משמע שהם יצאו ללא לוייה ואף גורשו מצרים בבהילות כאשר דבר ה' אל משה.

וכך נראה ביאור הענין. כאשר בני ישראל יצאו מצרים, יצא עםם גם ערבית רב, כמו שנאמר [פרק יב הלח] "זגט ערבית רב עלה אתם". העבר רב הם גרים מאותות העולם שימושה רבינו קיבלים וצופים לעם ישראל. גרים אלו באו מאותות רבות, לאו דווקא מצרים, כמו שפירש רשי' שם את הלשון 'ערב רב' - "תערובות אומות של גרים". מסתפרים של העבר רב היה עצום, בהמשך נביא כי הם היו רבים במספר יותר מבני ישראל, ככלומר רוב העם היה 'ערב רב'. צירוף העבר רב הביא בהמשך הדרך פורענותו רבות על עם ישראל, כמה מהמאורעות הקשים שאירעו בדבר - כמו מעשה העגל, המעליפים, המתאוננים ועוד - היו בעיטים של העבר רב [יעי' שםות רבה פר' מב].

והנה, על הפסוק "ויהי בשלח פרעה את העם", כותב בעל הטורים, "את העם - בגימטריא גם ערבית רב". דבריו מכוונים עם הנאמר בזוהר הקדוש, הובא באור החיים כאן, כי בכל מקום שנכתב בתורה 'עם' בלבד, הכוונה לעבר רב, ורק כאשר נאמר 'בני ישראל' הכוונה לעם ישראל עצמו. ככלומר, יש שתי הגדרות לכנסת ישראל, ישנו עם ישראל 'המקורי', בני אברהם יצחק ויעקב, והוא נקרא בכתביהם 'עם ישראל או 'בני ישראל', ויש עוד הגדרה של עם ישראל, הכוללת את העבר רב, והם נקראים 'עם' סתם. בפסוק הזה נאמר הביטוי 'עם' - 'בשלח פרעה את העם' - וזה כולל את כולם, את בני ישראל עם כל הנלוים עליהם.

ולפי זו נראה, שאין כל סתייה בין הנאמר כאן שפְרָעָה לוייה את העם, למזה שנכתב בפרשנת וארא שפְרָעָה גרש מארצו. הלוייה שנאמר כאן מתייחס ל'עם', שכולל את עם ישראל יחד עם העבר רב, אותן פרעה אכן לוייה בדרך כבוד, ומה שנאמר לעיל שפְרָעָה גרש אותם, הכוונה לבני ישראל בלבד. הלוייה של פרעה מתייחס להליך המשותפת, של כלל ישראל עם העבר רב ביחד. את היהודים, בני אברהם יצחק ויעקב, הוא גירש, אבל את העם - עם העבר רב - הוא מלוה.

אך יחד עם זאת פתח להם הקדוש ברוך הוא גם חלונות בחומות מים שהקיפם, כדי שיהיו רואין זה את זה, ולקבל דין מן דין, ולא יהיה סבורים כל אחד שرك אני ואפס עוזר, ורק עבודת שבטי היא שעולה ומעלה ריח ניחוח לפני מעלה, ואילו עבודת השבט الآخر אינה מעולה ומרוצה כלפי שמייא כעובדתי, ואשר על כן פתח להם הקדוש ברוך הוא חלונות בחומות המים, כדי שידע כל אחד ואחד ובאשר דיק החפץ חיים בדברי הגمراה בסוטה (ז) 'דריש רביעי איז בא איש ואשה זכו שכינה ביניהן, לא זכו אש אוכלתן'. ופירש"י שם זכו שכינה ביניהם – שהרי חלק את שמו ושיכנו ביניהם, יוציא באיש וה' באשה. לא זכו אש אוכלתן – שהקב"ה מסלק שמו מביניהן ונמצאו אש ואש. והמתבונן ימצא שהשראת השכינה רモזה דיקא באותו האותיות השונות יוציא באיש וה' באשה, ואילו האותיות השותות, מורות על היפך הרשות השכינה, ועל אש אוכלתן. וזה בא למדנו שפעמים דוקא שוויות בני הזוג היא שגורמת לאש רח'יל, ואילו דוקא השוני שבין בני הזוג הוא שימושם שלום ביןיהם ומשרה את השכינה הק'.

ואף"ל דזה ביאור הדמיון שדיםו חז"ל את עניין הנישואין לבחינת קריעת ים סוף בדיקא, ועל פי המבוואר כמה פעמים בדברינו בארכוה, בסוד הכל עיקרי בעניין שלום בית, שאין צריך לתור ולהփש בעת שידוכים, שייהי החתן והכלה דומים זה לזה ככל שאפשר בתכונות נפשם ומדתם בדיקא, כי אדרבא פעמים רבות שהשוני הוא שմביא את השלמות האמיתית, כשהכל אחד משלים את השני על ידי חכונות נפשו השונות.

בגמרה (סוטה ז) אמר רב בר בר חנה אמר ר' יוחנן וקשין לזוגוגן קריעת ים סוף. ויש להבין טעם הדבר שדיםו את עניין זיגוגו של אדם לנש דקריעת ים סוף בדיקא.

ואפשר לומר הביאור בזו, על פי מאמר שהתחדש בס"ד בביאור דברי חז"ל, דדרשו בפסקתא (וועלם נכלם י"ט, ע"ז) 'כנגד שנים עשר שבטים נבקע הימים, שנאמר (מליטס קל, ג') לגוזר ים סוף לגוררים'. ואיתא במדרש (ילקוט מקימי מליטס קל, י"ג) אמר רבבי יהודה בר אלעאי כיוון שירדו ישראל על הים נקרע להם ים סוף, והיו המים עומדים חומות חומות, חלונות חלונות, והיו ישראל מסתכלין ורואים ומספרים זה עם זה כדי שתשוב דעתם עליהם'.

ויש מקום לתמונה בעניין זה בדרך של מה נפשך, אם היה הרצון העליון לקروع את הים לייב שבילים ודרךם, כדי שככל שבטישראל ילק' דוקא בדרכו הרואה לו, בדרך שלסל וככבר עבورو אבי השבט ההוא, ולא ילק' בדרך שבט חברו, אם כן למה הוצרכו לעשות חלונות בתחום החומות, הללו מן הרואי היה שהיינו החומות אטומיים ומחוקים, שככל אחד יקפיד על דרכו ועל שיטתו, ומайдך. אם היה הרצון העליון שכולם ילכו כאחד בצוותא חדא ובשם אחד, למה זה נחלק הים לייב שבילים, והוא מן הרואי שיקרע הים לנטייב אחד, וכולם ילכו באותה דרך ובאותו השביל.

ונראה לומר שעומק הביאור בדברי חז"ל הלו הוא, שבעת קריעת ים סוף, קרע הקדוש ברוך הוא את הים לייב שבילים, לפי שרצה הקדוש ברוך הוא לרמזו לישראל עם קרובו, שעתה כאשר הם הולכים ליכנס לארץ הקודש, עליהם לישב שם באופן של איש תחת גפנו ותחת תנתו, כשהכל שבט ושבט משמר את מנהגו אבותיו הקדושים בהנחותם המיווחת, וכמו שנאמר (מליטס ה, ט) 'ואל תפוש תורה אמר', ומקפיד במאוד מואוד על מסורת אבותיו, ונראה נהרא ופשטה, וכל שבט על משמרתו עומד.

וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְׁבִיעִי יֵצָא מִן הַעַם לְלִקְטָת וְלֹא מִצָּאוֹ (שמות טז כז)

נווהgin להניח מאכל לציפורים

ידעו מנהג ישראל לתת החיטין או שיירוי מאכל לפני הציפורים בשבת שירה וכבר הובא מנהג זה במגן אברהם (סימן שכד) שכח: ישנו נהgin לתת חיטין בשבת שירה לפני העופות. טעם המנהג ידוע דייטה בחז"ל שדעתן ואבירם רצוי להוכיח שימושה רבינו בדי, لكن הותירו מן המן שבכליהם ופזרו אותו בשבת בוקר, להוכיח כי אין ירד מן בשבת, באו הציפורים ואכלו, ובשכਰ זאת נהgin לתת להם מזונות, ועיין שם במגן אברהם ומהנה ברורה בעניין מנהג זה הולכה למעשה (שייש להניחו בערב שבת ולא בשבת כי אין מזונותיהם עלי).

האדם מרמה את עצמו

דבר נפלא בכוחות הנפש ניתן ללמידה מסיפור זה, לא יאמון כי יסופר, מה חשבו דתנן ואבירם הלא לכל בני ישראל לא ירד מן רק הם השאירו מן, לו לא היו הציפורים אוכלים את המן מה היו מרווחים בכך? עם ישראל יצאו מבתיהם ויראו כי "ירד מן" רק לדתנן ואבירם, בו בשעה של גдолיה הדור וצדיקי הדור למשה ואהרן ויהושע והזקנים לא ירד מן, וכי כולם יאמין שדווקא אותם בחדר הקדוש ברוך הוא מכל האומה להוריד להם מן בשבת, הלא מיד יבינו כולם את התתרמת, וביתר הלא מדברים כאן לא באוכל פשוט כמו שלנו, מדובר במן מן השמים, לחם שמלאכי השוט אוכלים אותו, אך ניתן להיות בכזה שקר, את מי הם התכוונו לרמות בתכנית הzon, פלאי פלאים, אין זאת אלא כי האדם מרמה את עצמו, הוא עצמו יודע שהוא שקר, אך מכח נגיעותיו ותאותיו הוא מעדי לחיות בשקר זה.

כיצא בדבר מספרים לנו חז"ל שבעה שאליהו ביקש מנביאי הבعل שיקראו אל הבعل שיוריד להם אש מן השמים, טיכסו עצה בניהם ושלחו את חיאל בית האלי שיכנס מתחת למזבח עם אש וכשהם יצעקו הבעל עננו! יצית הוא את האש, נעשה נס ובא נחש והכישן, פלאי פלאים, חיאל בית האלי יודע שהחכל שkar, הבעל אינו מסוגל להוריד אש, נביאי הבעל שלחו אותו יודעים שהחכל שkar והבעל לא יוריד להם אש, אז את מי הם מתכוונים לרמות, נורא למתרבנן לראות עד כמה עקוב הלב מכל ואנוש הוא מי ירפאנו, כמה האדם מוכן לחיות בסתיירות עצמיות ובלבד שלא לשנות את דרכיו ולהטיב את מעשיו.